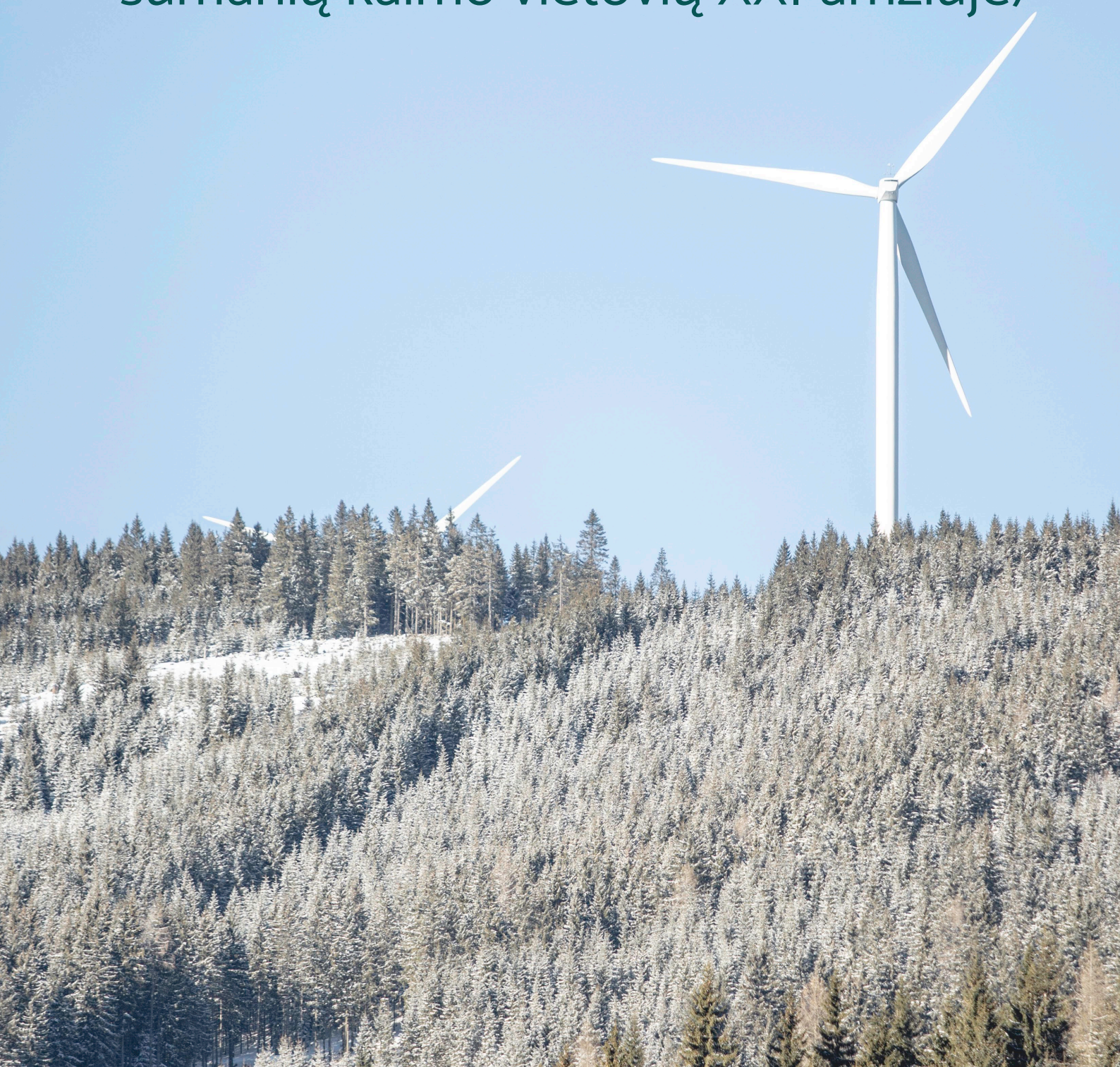

Vadovas, kaip tapti sumaniu kaimu

Smart Rural 21

(Pirmieji parengiamieji veiksmai dėl
sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje)

Vadovas, kaip tapti sumaniu kaimu

Smart Rural 21: Pirmieji parengiamieji veiksmai dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje

TURINYS

PRATARMĖ	1
1. KAS YRA SUMANUS KAIMAS?	2
1.1 KAS YRA KAIMAS?	3
1.2 KAS YRA SUMANUS?	4
1.3 KUO SUMANIŲ KAIMŲ IDĖJA SKIRIASI NUO „LEADER“ / BENDRUOMENĖS INICIJUOTOS VIETOS PLĖTROS (BIVP)?	6
2. KAIP KURTI SUMANAUS KAIMO STRATEGIJĄ?	7
2.1 KAM IŠ VISO REIKIA SUMANAUS KAIMO STRATEGIJOS?	7
2.2 KOKIOS TURĖTŲ BŪTI PAGRINDINĖS SUMANAUS KAIMO STRATEGIJOS SUDEDAMOSIOS DALYS?	9
2.3 KAIP GALIMA FINANSUOTI SUMANAUS KAIMO STRATEGIJĄ?	11
3. KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ IR KURTI SUMANIUS SPRENDIMUS?	12
3.1 KAS YRA SUMANUS SPRENDIMAS?	12
3.2 KAIP RASTI GERUS SUMANIUS SPRENDIMUS?	13
3.3 KAIP ĮTRAUKTI VIETINIUS GYVENTOJUS Į SPRENDIMŲ PLANAVIMĄ IR ĮGYVENDINIMĄ?	17
4. BAIGIAMIEJI ŽODŽIAI	20

Autorius: Edina Ocsko (E40 Group)

Grafinis dizainas: Veneta Paneva (E40 Communications)

Priekinio viršelio nuotrauka: Windmills, Stanz, Austrija, ©Karoline Karner

Galinio viršelio nuotrauka: Ost-Oya, Tomaszyn, Lenkija ©Jakub Mikołajuk, Ostoja Natury

Šis leidinys buvo išleistas pagal sutartį su Europos Komisija. Jame išsakytos nuomonės yra tik rangovo ir neatspindi perkančiosios organizacijos oficialios pozicijos.

Projekto konsorciumas (ir partneriai): E40 Group, IfLS, empirica, Innovatiesteunpunt, Atėnų žemės ūkio universitetas eConcepts

Sutarties nuorodos numeris: AGRI-2019-409

Užsakovas: DG AGRI

Projektui vadovauja:

Projektą finansuoja:

PRATARMĖ

Jei esate kaimo bendruomenė, siekianti tapti sumanesne, arba palaikote kaimo bendruomenes, kad jos taptų sumanesnėmis, šis vadovas skirtas jums. Šis vadovas taip pat skirtas jums, jei tiesiog norite geriau suprasti, kas yra „**Sumanių kaimų**“ sąvoka: ką reiškia „sumanus“ ir ką reiškia „kaimas“. Šis vadovas yra dvejus metus trukusio intensyvaus darbo su kaimo bendruomenėmis visoje Europoje, įgyvendinant projektą „Pirmieji parengiamieji veiksmai dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje“ („Smart Rural 21“), rezultatas.¹ Projektu siekiama padėti kaimo bendruomenėms visoje Europoje eksperimentiniu būdu kurti ir įgyvendinti sumanių kaimų strategijas, daryti išvadas bei rekomendacijas. Visoje Europoje **dvidešimt viena kaimo bendruomenė**, pasižyminti įvairiomis savybėmis, buvo atrinkta gauti paramai savo strategijai kurti ir įgyvendinti pagal projektą „**Smart Rural 21**“. Dėl didelio kaimo bendruomenių susidomėjimo dalyvauti projekte taip pat buvo įtraukta daugiau nei 100 kitų kaimo bendruomenių (vadinamų „Come Along!“ kaimais) vykdamas įvairius mainus tarp kaimų ir gebėjimų stiprinimo veiksmus.

Projektas ir vadovas paremti tuo pačiu principu: **jie skirti kaimo bendruomenėms**. „Smart Rural 21“ nuo pat pradžių dirbo su bendruomenėmis ir telkė dėmesį į bendruomenių poreikius nuo strategijos kūrimo iki sumanių sprendimų įgyvendinimo. Šis vadovas paremtas darbo su bendruomenėmis patirtimi, jų atsiliepimais, iššūkiais ir pasiekimais. Vadove dalijamės projekto metu sukaupta patirtimi ir darome ją prieinamą plačiajai suinteresuotai auditorijai, kad ji taip pat galėtų gauti kuo daugiau naudos iš šio proceso.

Šiuo vadovu nesiekiame pateikti visiškai išsamaus priemonių rinkinio, kuris leistų tapti sumaniu kaimu. Iš tiesų mūsų tikslas – sukurti pagrindą, išryškinti pagrindines pamokas ir tiksliai nustatyti suinteresuotoms bendruomenėms tinkamus šaltinius ir išteklius. Jei norite pradėti savo sumanaus kaimo kelionę, turėsite labiau įsigilinti į prieinamus išteklius ir pritaikyti priemones savo poreikiams. Tikimės, kad vadovas padės žengti pirmuosius žingsnius šio tikslo link!

Edina Ocsko (projekto koordinatore) „Smart Rural 21“ komandos vardu

---

1 2,5 metų trukmės projektas, finansuojamas Europos Komisijos (DG AGRI), kuriam vadovauja E40 grupė

Vadovas, kaip tapti sumaniu kaimu

1. KAS YRA SUMANUS KAIMAS?

Nors per pastaruosius dešimtmečius atsirado daug sumanių kaimų, pati sumanaus kaimo koncepcija yra palyginti nauja. Ji pirmą kartą Europos Parlamento iniciatyva buvo oficialiai suformuluota per ES veiksmus parengtus Europos Komisijos, skirtus sumaniems kaimams 2017-aisiais. Tais pačiais metais Europos kaimo plėtros tinklo (ENRD) kontaktinis centras, siekdamas palengvinti keitimąsi naująja koncepcija

tarp suinteresuotųjų šalių, įkūrė [Teminę sumanių kaimų darbo grupę](#). 2018–2019 m. Europos Komisija pradėjo bandomąjį Sumanių eko-socialinių kaimų projektą, siekdama pateikti išsamią sumanių kaimų apibrėžtį, taip pat atlikti atvejų tyrimus ir nustatyti gerąją patirtį. Svarbu pažymėti, kad kiekviena valstybė narė gali turėti savo sumanių kaimų apibrėžtį, pritaikytą šalies kontekstui.²

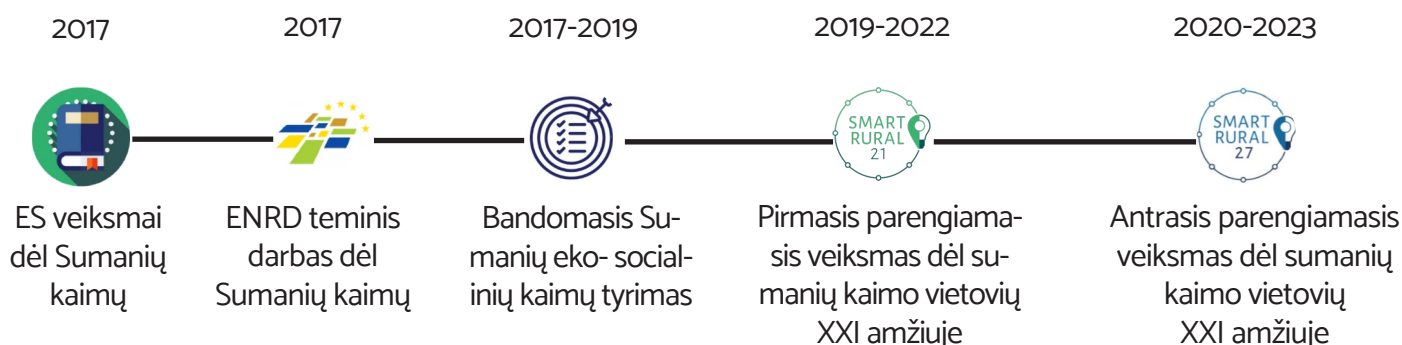
Sumanių kaimų apibrėžtyje (pateiktoje bandomajame Sumanių eko-socialinių kaimų projekte) teigiama, kad: Sumanūs kaimai – tai kaimo vietovių bendruomenės, kurios kuria sumanius sprendimus, padedančius įveikti vietos iššūkius. Jie remiasi esamomis vietos stiprybėmis ir galimybėmis įsitraukti į savo teritorijų tvaraus vystymosi procesą. Taikomas dalyvaujamoji požiūris, skirtas plėtoti ir įgyvendinti strategijoms, gerinančioms ekonomines,

socialines ir aplinkos sąlygas, ypač skatinančioms naujoves ir sutelkiančioms sprendimus, kuriuos siūlo skaitmeninės technologijos. Sumanūs kaimai gauna naudos iš bendradarbiavimo ir sąjungų su kitomis bendruomenėmis ir veikėjais kaimo ir miesto vietovėse. Sumanaus kaimo strategijos inicijavimas ir įgyvendinimas gali būti grindžiamas esamomis iniciatyvomis ir finansuojamas iš įvairių viešųjų ir privačių šaltinių.

Pirmasis parengiamasis veiksmas dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje – [Projektas „Smart Rural 21“](#) (2019 m. gruodžio mėn. – 2022 m. lapkričio mėn.) buvo skirtas perkelti apibrėžčiai į realaus gyvenimo kontekstą, padedant kaimams visoje Europoje kurti ir įgyvendinti sumanių kaimų strategijas. Antrasis parengiamasis veiksmas dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje – [Projektas „Smart Rural 27“](#) buvo pradėtas vykdyti

2020 m. (ir bus vykdomas iki 2023 m. pabaigos), siekiant padėti efektyvioms sumanių kaimų palaikymo sistemoms visoje Europoje, atliekant analitinį darbą, dalijantis informacija (tiek apie sumanias kaimo bendruomenes, tiek apie sumanių kaimų palaikymą), taip pat įsteigiant Bandomąją sumanių kaimų observatoriją.

ES SUMANIŲ KAIMŲ KONCEPCIJOS RAIDA

Sumanių kaimų koncepcija yra patraukli, tačiau ją sunku tiksliai suprasti ir įgyvendinti praktiškai. Du pagrindiniai klausimai, kurie dažnai išskyla kalbant apie

sumanius kaimus, yra „kas yra sumanumas“ ir „kas yra kaimas“. Pradėkime nuo pastarojo.

2 Taip pat žr. [valstybių narių informacijos suvestines](#), kuriose pateikiamos kiekvienos šalies apibrėžtys.

Pirmieji parengiamieji veiksmai dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje

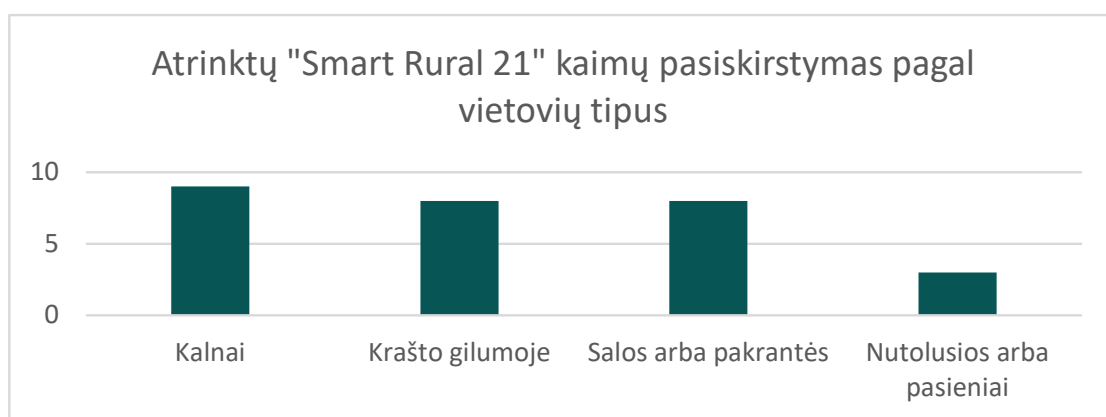
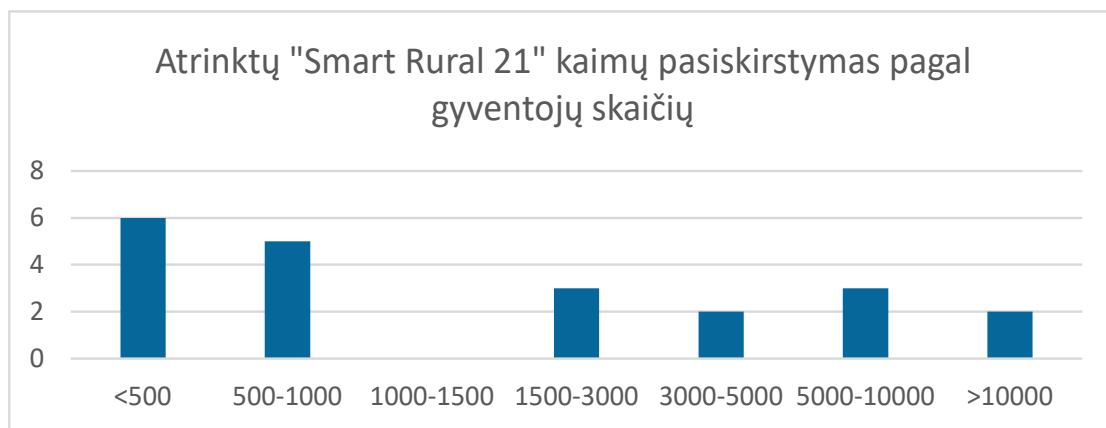

1.1 KAS YRA KAIMAS?

Apibrėžtis apima kaimo vietovių bendruomenes, nes tai neutraleresnis terminas nei „kaimas“, kadangi „kaimas“ kai kuriais atvejais gali būti ribojantis ir (arba) netinkamas kaimo bendruomenėms tam tikrame šalies kontekste apibūdinti. Šiose rekomendacijose dažniausiai vartojame terminą „kaimo bendruomenės“, o ne „kaimai“. Tačiau sąvoka „Sumanus kaimas“ (iš didžiosios raidės) vartojama kalbant apie pačią koncepciją.

Dažnai užduodamas klausimas, kokio dydžio turi būti bendruomenė pagal Sumanių kaimų koncepciją ir ar

turi reikšmės vietovės, kurioje ji įsikūrusi (pvz., toliau ar arčiau miesto), tipas. Paprastai nėra jokių konkrečių apribojimų, o pasirinkti „Smart Rural 21“ kaimai,³ šiuo atžvilgiu, yra labai įvairūs (žr. toliau pateiktas diagramas). Didžiausia kaimo bendruomenė tarp atrinktų „Smart Rural 21“ kaimų yra [Mouans-Sartoux](#) (FR) su maždaug 10 000 gyventojų; mažiausia – [Ostana](#) (IT), įsikūrusi kalnuotoje Alpių vietovėje, kurioje gyvena apie 50 nuolatinių gyventojų.

Sumanių eko- socialinių kaimų bandomojoje ataskaitoje pateikiamoje Sumanių kaimų apibrėžtyje siūloma atsižvelgti į EBPO arba EUROSTAT kaimo vietovių tipologiją nustatant, kas yra kaimo bendruomenės. Pagal tipologiją savivaldybės skirstomos į „kaimo“, „miestelio / priemiesčio“ arba „miesto“. Sumanių kaimų kontekste prasminga

atsižvelgti į savivaldybes (arba savivaldybės teritorijoje esančias kaimo bendruomenes), kurios priskiriamos kaimo vietovėms ir kai kuriais atvejais – miesteliams ir priemiesčiams.

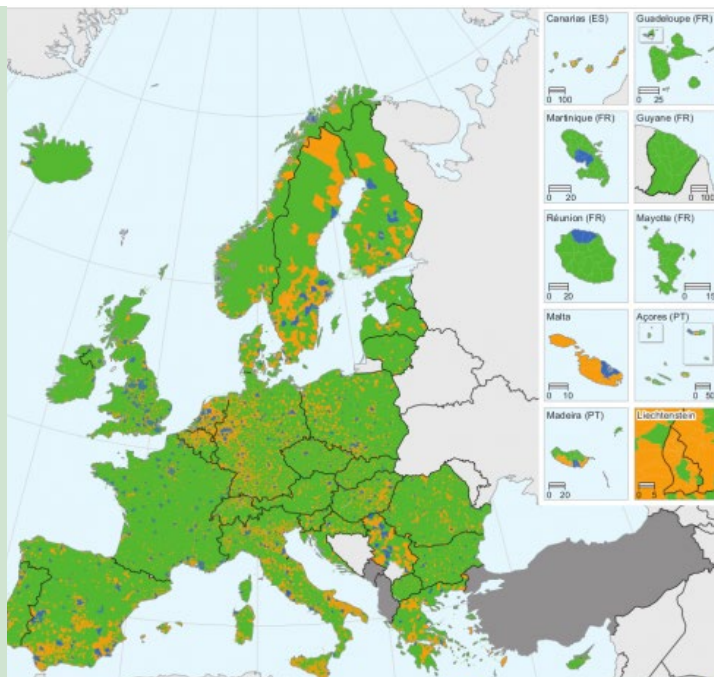
³ Vykdydamas projektą „Smart Rural 21“, paramai gauti per projektą „Sumanus kaimo strategijos kūrimas ir sumanių sprendimų diegimas“ atrinktas 21 kaimas.

ES teritorijai padalyti naudojami vietiniai administraciniai vienetai (LAU), palengvinantys statistikos teikimą vietos lygmeniu. Ne visos šalys vietos lygmeniu valdomas vietoves klasifikuoja vienodai, o LAU gali apimti įvairius administracinius vienetus, įskaitant savivaldybes, komunas, parapijas ar seniūnijas.

Pažangieji kaimai veikia skirtingais administraciniais lygmenimis, pavyzdžiui, dauguma „Smart Rural 21“ kaimų yra LAU2 arba žemesnio administracinio lygio, o kai kurie LAU2 turi kelias mažesnes gyvenvietes arba kelis tarpusavyje sujungtus LAU2. LAU2 vietovės pagal jų urbanizacijos lygį (DEBURGA) skirstomos į miestus, miestelius ar priemiesčius ir kaimo vietoves – dauguma bendruomenių priskiriamos „kaimo“ kategorijai (žr. dešinėje).

Galite peržiūrėti tipologiją ir statistiką apie savo LAU2 vietovę

Administracinės ribos: © „EuroGeographics“ © UN-FAO © „Turks“
Kartografija: Eurostatas – GISCO, 2018-05

Miestai (tankiai apgyvendintos vietovės: ne mažiau kaip 50 proc. gyventojų gyvena miesto centre)

Miesteliai ir priemiesčiai (vidutinio tankumo vietovės: mažiau nei 50 proc. gyventojų gyvena kaimo vietovėse ir mažiau nei 50 proc. gyventojų gyvena miesto centre)

Kaimo vietovės (retai apgyvendintos vietovės: daugiau nei 50 proc. gyventojų gyvena kaimo vietovėse)

Nėra duomenų

1.2 KAS YRA SUMANUS?

Naujovės yra viena iš svarbiausių Sumanių kaimų savybių. Paprastai inovacijas skatina **poreikis** ir siekis ką nors pakeisti, pradedant potraukiu spręsti konkrečių iššūkių.

Nors kaimo plėtros kontekste yra įvairių sąvokos „inovacija“ apibrėžčių,⁴ Sumanių kaimų kontekste inovacijos neturi aiškaus apibrėžimo. Tai nenuostabu, nes inovacijas labai sunku apibrėžti teritoriniame kontekste. Iššūkis atsiranda dėl to, kad tai, ar sprendimas yra inovatyvus, labai priklauso nuo konkretaus konteksto, kuriame jis įgyvendinamas. Kitaip tariant, tai, kas buvo įprasta vienoje bendruomenėje, gali būti visiškai nauja kitoje. Todėl inovacijas visada reikia vertinti atsižvelgiant į vietos kontekstą. Kaip kaimai gali nustatyti tinkamas inovacijas, toliau aptariama 3.2 skyriuje.

Atleiskite, kad taip sakau, tačiau jei nejučiate iššūkio, nieko naujo nekursite.

Profesorius Henrique Leitão, „Agri Innovation Summit“ (Lisabona), 2017 m.

Pasakymas, kad „sumanus“ = „skaitmeninis“ turėtų padėti išspręsti problemą, nes tai būtų lengvas atskaitos taškas (kriterijus), nesvarbu, ar vykdoma veikla yra

sumani, ar ne. Visi sutinka, kad skaitmenizacija yra tai, ko nebeįmanoma ignoruoti, ir jei norime išgyventi XXI

amžiuje, turime bent jau pabandyti neatsilikti nuo **skaitmeninių inovacijų** tempo ir išnaudoti jos teikiamas galimybes.

Tačiau tai nėra taip paprasta.

Kodėl? Jei paprastai dėl to, kad pradėti naudoti tam tikras skaitmenines technologijas galima nedarant jokie realaus poveikio **vietos bendruomenei**, o Sumanių kaimų esmė vis dėlto yra vietos žmonės. Sumanus šiuo požiūriu reiškia novatoriškų sprendimų (įskaitant skaitmenines technologijas) naudojimą **įtraukiant** vietos gyventojus ir (arba) **darant apčiuopiamą poveikį**.

Ilgai diskutuojama, ar Sumanių kaimų kontekste reikėtų prilyginti sąvoką „sumanus“ sąvokai „skaitmeninis“ – panašiai kaip Sumanių miestų atveju. Sutariama, kad inovacijos neturėtų būti vien skaitmeninės. Visų pirma, daugelis kaimo vietovių kenčia nuo skaitmeninės atskirties (nepakankamos prieigos prie spartaus plačiajuosčio ryšio), o sutelkus dėmesį į skaitmeninį ryšį, atotrūkis tarp labiau pažengusių ir atsiliekančių vietovių gali dar labiau padidėti. Antra, pabrėžta, kad, remiantis ankstesne patirtimi, skaitmeninės technologijos yra pagrindinis,

„Smart Rural“ logotipas „pusė lemputės – pusė vietos ženkliuko“ simbolizuoja, kad sumanių kaimų naujovės visada turi būti vertinamos vietos kontekste.

4 Pavyzdžiui, remiantis EIP-AGRI apibrėžtimi, inovacija, trumpai tariant, yra: idėja, sėkmingai įgyvendinta praktikoje.

bet nebūtinai vienintelis būdas tapti Sumanių kaimu. Sumanių eko-socialinių kaimų bandomajame projekte buvo teigiama, kad „**Skaitmeninimas yra priemonė, bet ne tikslas**. Skaitmeninių technologijų naudojimas nėra tai, kas apibūdina sumanių kaimą, o skaitmeninės technologijos nėra vienintelis būdas pasiekti plėtos tikslus. Sprendimuose akivaizdžiai naudojamas ir platus neskaitmeninių priemonių asortimentas“. ENRD sumanių kaimų teminė grupė padarė panašias išvadas.

ES sumanių kaimų apibrėžtyje teigiama, kad Pažangieji kaimai „naudoja novatoriškus sprendimus [...], **ypač sutelkdami skaitmeninių technologijų siūlomus sprendimus**“. „Ypač“ reiškia, kad skaitmeninės technologijos yra svarbus, bet ne vienintelis būdas tapti Sumanių kaimu. Reikia pažymėti, kad kai kurios valstybės narės gali pateikti skirtingas Sumanių kaimų apibrėžtis (pvz., daugiau dėmesio skirdamos skaitmeniniam aspektui).

Taigi, prieš pradėdant kurti ką nors skaitmeninio ir madingo, visada reikia pagalvoti kodėl ir kam tai daroma ir kokie yra tikėtini (visuomenės) pokyčiai, kuriuos ši inovacija atneš vietos bendruomenei.

Socialinės inovacijos buvo ne mažiau svarbus Sumanių kaimų bruožas nei skaitmeninės / technologinės inovacijos. **Dalyvaujamas požiūris** ir sumanių sprendimų poveikis kaimo bendruomenei yra pagrindinis Sumanių kaimų kūrimo reikalavimas. Kai novatoriški sprendimai daro poveikį vietos bendruomenei ir (arba) kai joje atsiranda naujų dalyvavimo procesų (socialinės praktikos), tada galime kalbėti apie socialines inovacijas.

Pavyzdžiui, programa „Horizontas 2020“ projektas **SIMRA** (Socialinės inovacijos marginalizuotose kaimo vietovėse) socialines inovacijas apibrėžia kaip „socialinės praktikos pertvarkymas, reaguojant į visuomenės iššūkius, kuriuo siekiama pagerinti visuomenės gerovės rezultatus, būtinai apimant pilietinės visuomenės veikėjų įtraukimą“. Programoje „Europos horizontas“ (ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programa) „socialinės inovacijos rekomenduojamos, kai sprendimas yra socialinių ir techninių sprendimų

Raudanmaa (Suomija) yra vienas iš gerųjų pavyzdžių novatoriškų socialinių veiksmų. Kaimo kooperatyvo įsipareigojimas ir vietos bendruomenės narių įsitraukimas į tokius projektus kaip šviesolaidinis bendruomenės plačiajuosčio ryšio tinklas, daugiafunkcinis kaimo centras (bendrystės erdvė) ir vietinės paslaugos (įskaitant skaitmeninių technologijų naudojimą) kaime gali įkvėpti kitus. **Stanz im Mürztal** Austrijoje suteikia naujų galimybių socialinėms inovacijoms sąveikaujant su energijos šaltinių pertvarka ir skaitmeninimu (naudojant blokų grandinės technologiją (ang. blockchain technology) kartu su vietine žetonų sistema).

Norime, kad mūsų kaimo rotušė taptų Raudanmaa širdimi, kuria anksčiau buvo mokykla.

Heini Niklas-Salminen, Raudanmaa, 2021 m.

sąsajoje ir reikalauja socialinių pokyčių, naujų socialinių praktikų, socialinės nuosavybės ar įsisavinimo rinkoje“.

Kai kurie „Smart Rural 21“ kaimai siekė sukurti sumanius skaitmeninius sprendimus. Tačiau kai kuriose bendruomenėse pirminę idėją teko kruopščiai apgalvoti iš naujo, ypač kalbant apie e. sveikatos ir e. priežiūros sprendimus, ypač kalbant apie vyresnio amžiaus žmones. Sumanių e. sveikatos programų kūrimas nebūtinai yra tinkamas ir vienintelis būdas sumaniai spręsti pagyvenusių žmonių priežiūros iššūkiui. Norint įvertinti, ar verta investuoti į e. sveikatos priemones, reikia kruopštaus išankstinio planavimo ir **gebėjimų stiprinimo**. Projektas „Smart Rural 21“ sukūrė tokį planavimo procesą trijuose projekto kaimuose (**Dingle**, IE; **Sollstedt**, DE; ir **Penela**, PT). Jų rezultatus rasite atitinkamuose kaimo Vadovo puslapiuose.

PATARIMAI. KAIP PRADĖTI KURTI INOVACIJAS?

- ✓ Inovacijas kurti visada reikia **pradėti nuo poreikio spręsti konkretų iššūkį** vietos bendruomenėje arba kaimo vietovėje. Pagalvokite apie konkrečias problemas ir iššūkius, su kuriais susiduria jūsų bendruomenė.
- ✓ Norint rasti tinkamą inovaciją, reikia daug tyrinėti, kalbėtis su specialistais, mokslininkais ir kitomis kaimo bendruomenėmis.
- ✓ Inovacijos dažniausiai atsiranda bendraujant (vietiniams) žmonėms, t. y. ne visada galima rasti sprendimus išorėje.
- ✓ Inovacijoms atrasti reikia daug eksperimentuoti, o kartais jas neišvengiamai lydi nesėkmė.

1.3 KUO SUMANIŲ KAIMŲ IDĖJA SKIRIASI NUO „LEADER“ / BENDRUOMENĖS INICIJUOTOS VIETOS PLĖTROS (BIVP)?

Sumanūs kaimai dažniausiai lyginami su LEADER / bendruomenės inicijuota vietos plėtra (BIVP). Be jokios abejonės, LEADER turi daug panašumų su Sumaniais kaimais, ypač kalbant apie pagrindinius abiejų priemonių principus. LEADER / BIVP taip pat bus pagrindinė būsimų sumanių kaimų strategijų ir sprendimų priemonė ir finansavimo šaltinis (taip pat žr. 2.4 skirsnį, kaip finansuoti sumanius sprendimus), o LEADER vietos veiklos grupės (VVG) dažnai gali atlikti **„inovacijų brokerių“**, tarpininkų inovacijų srityje ir kaimų rėmėjų vaidmenį. Pavyzdžiui, [Dingle](#) (IE) sumanių kaimų strategijos procesui vadovavo vietos VVG (NEWKD), o [Raudanmaa](#) (FI), [Torup](#) (DK), [Kythera](#) (EL) ir kitiems atrinktiems „Smart Rural 21“ kaimams iš jų VVG buvo skirta tiek finansinė, tiek techninė parama Sumanų kaimų procesams įgyvendinti.

Tačiau yra ir keletas esminių skirtumų, išskiriančių Sumanų kaimų koncepciją:

- **Sumanūs kaimai yra susiję su vietos bendruomenių įtraukimu**, t. y. nedideliais vietinio masto veiksmais, ir pagalba joms ieškant būdų spręsti iššūkius ir pasinaudoti galimybėmis XXI amžiuje. LEADER / BIVP veikia aukštesniu geografiniu ir administraciniu lygiu. LEADER VVG teritorijose yra nemažai kaimų, tačiau Vietos plėtros strategijos yra suformuluotos platesniu teritoriniu lygmeniu, todėl ne visada gali atsižvelgti į vietos bendruomenių ypatumus.
- LEADER / BIVP turi specialią institucinę struktūrą ir skirtą finansavimą, o Sumanūs kaimai dar neturi institucinės ar specialios politikos struktūros. Tai taip pat yra pranašumas ta prasme, kad yra **daugiau galimybių eksperimentuoti ir bandyti**, ypač naudojant įvairius finansavimo šaltinius. Sumanūs kaimai neturėtų apsiriboti tik LEADER finansavimu, bet turėtų būti prieinami įvairūs finansavimo šaltiniai, pavyzdžiui, sanglaudos politikos fondai, įskaitant Europos regioninės plėtros fondą (ERPF) ir Europos socialinį fondą (ESF); taip pat Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP) arba Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondas (EJRŽAF).
- **Sumanūs kaimai sustiprina vietines inovacijas ir eksperimentavimą**, pasitelkiant sumanius sprendimus, gaunamus tiesiai iš vietos bendruomenių, ypatingą dėmesį skiriant naujiems XXI amžiaus iššūkiams ir galimybėms, pvz., prisitaikymui prie

„– Ar buvo kokių nors naujovių, kurios nepasisekė?

– Ne kartą! Pavyzdžiui, ieškant „oya“ gamintojo*, buvo trys nesėkmės. „Oya“ pasiruošimas truko metus, bet žinojome, ko ieškome, todėl pagaliau radome...

Kanapių gamyba. Mūsų nuomone, tai buvo nesėkmė. Turėjome didelę patirtį, daug išmokome, bet ekonominiu požiūriu nesuvokėme nė pusės kainos, kurią įvardijome. Daug kartų teks nusivilti dėl nesėkmių! Daug kartų išgirstu „ne“, o „ne“ man neskamba ypatingai. Bet vos tik esi nuoširdus, šiek tiek atveri savo širdį ir sukuri pasitikėjimą, tada žmonės pakeičia savo požiūrį.“

Piotr Ostaszewski, Tomaszyn (PL), „Smart Café“

* Daugiau apie „oya“ rasite toliau esančiame laukelyje.

klimato kaitos ir skaitmeninimui. Šiame kontekste LEADER VVG atlieka arba gali atlikti pagrindinį inovacijų skatintojų vaidmenį, palaikydamos sumanių kaimų atsiradimą savo teritorijose.

Tradicinis ir paprastas būdas taupyti vandenį ir gerinti augalų augimą (inovacijos iš Tomaszyn, Lenkijos)

„Ost-Oya“ („olla“, „oya“) – tai neo-antikvarinis indas, pagamintas iš porėto, savaime pralaidaus molio, kuris įkasamas į žemę, kad būtų galima natūraliai laistyti sodą, ženkliai sumažinant vandens nuostolius ir laistymo darbus. Tiesiog kas kelias dienas užpildykite savo „Ost-Oya“ („olla“, „oya“) vandeniu, o visa kita įvyks savaime. Kaip?

Viskas paprasta – augalų šaknys instinktyviai auga link poringo molio, kuris leidžia paimti tiksliai tiek vandens, kiek reikia, ir tada, kada reikia. Ne daugiau ir ne mažiau. Dėl to sumažėja vandens suvartojimas, rūpinatės aplinka, o jūsų sodas atrodo dar įspūdingiau.

Šaltinis: <https://ost-oya.pl/en/ost-oya-2/>

KUR RASTI DAUGIAU INFORMACIJOS: SUMANIŲ KAIMŲ KONCEPCIJA

[Smart Villages: Concept, issues and prospects for EU Rural Areas](#), „Think Tank European“, 2021 m.: išsamus instruktažas apie Sumanius kaimus, pagrindines jų funkcijas ir raidą.

[Pilot project, Smart eco-social villages: final report](#), Ecorys et al, 2019: Europos Komisijos finansuojamas projektas, skirtas apibrėžti Sumaniams kaimams ir nustatyti geriausią praktiką bei atvejų tyrimus.

[Smart Villages: Revitalising rural areas](#), ENRD, 2018: Trumpas vaizdo įrašas, paaiškinantis Sumanių kaimų koncepciją

[EU supports smart villages](#), „EUDigital“, 2017: trumpas vaizdo įrašas, paaiškinantis Sumanių kaimų koncepciją ir jų raidą.

2. KAIP KURTI SUMANAUS KAIMO STRATEGIJĄ?

Sumanaus kaimo strategija – tai novatoriška vietos plėtros strategija, t. y. strategija, koncepcija ar planas, parengtas vietos lygmeniu taikant dalyvavimo metodą ir holistinį požiūrį, suteikiančius sąlygas kaimo bendruomenei numatyti holistinę integruotą ilgalaikę viziją, kuri turi būti įgyvendinama pasitelkiant

novatoriškus sprendimus. Pirmieji penki [„Smart Rural 21“ plano, kaip įrankių rinkinio](#), žingsniai yra susiję su pagrindiniais strategijos kūrimo žingsniais, įskaitant 1) [darbo pradžia](#); 2) [konteksto ir suinteresuotųjų šalių sudarymą](#); 3) [suinteresuotųjų šalių įtraukimą](#); 4) [strategijos kūrimą](#); 5) [sumanaus kaimo strategiją](#).

2.1 KAM IŠ VISO REIKIA SUMANAUS KAIMO STRATEGIJOS?

Sumanių kaimų strategija yra Sumanių kaimų koncepcijos pagrindas. Pagal apibrėžtį Sumanūs kaimai **„rengdami ir įgyvendindami savo strategijas** remiasi dalyvaujamoju požiūriu metodu, siekdami pagerinti savo ekonomines, socialines ir aplinkos sąlygas“.

Tačiau ar tikrai reikia sumanaus kaimo strategijos, kad kaimas taptų sumanus?

Strategija yra svarbi sisteminiams ir ilgalaikiams mąstymui. Tačiau ji naudinga tik tol, kol padeda bendruomenei **formuoti ir dalytis bendra vizija**, pagalvoti, kur kaimas norėtų būti vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu (pvz., po 5–10 metų), sujungti esamas iniciatyvas ir idėjas. Strategijos yra svarbios siekiant susieti įvairias iniciatyvas ir padėti kaimo bendruomenei mąstyti hilostiškai (visapusiškiau) (o ne vien sutelkiant dėmesį į atskiras iniciatyvas). Sumanaus kaimo strategijos sukūrimas gali būti ypač naudingas žingsnis „pereinamojo laikotarpio kaimams“, siekiantiems

tapti sumaniais, t. y. kaimams, kurie jau turi tam tikrų sumanių sprendimų, bet dar neturi išsamios integruotos sumanaus kaimo strategijos ar ilgalaikės vizijos.

Sumanaus kaimo strategijos taip pat gali būti veiksmingos priemonės **komunikuojant kaimo viziją** tiek viduje (bendruomenės narių atžvilgiu), tiek išorėje, pvz., skirtingų valdymo lygių atžvilgiu (LEADER VVG, regioniniu ar nacionaliniu lygiu). Išsami strategija taip pat yra susieta su aukštesnio administracinio lygmens prioritetais, gali padėti nustatyti strategijos įgyvendinimo finansavimo šaltinius.

Svarbu, kad sumanaus kaimo strategijos **rengimas nebūtų tik formalumas**. Bendruomenė turi stengtis sukurti strategiją, kuri priklauso bendruomenei, vystosi ir gali būti geras atskaitos taškas į ateitį orientuotoms diskusijoms ir veiksams. Nerekomenduojama kurti strategiją tik siekiant gauti finansavimą (nors tai tikrai yra vienas iš galimų strategijos rengimo pranašumų). Pagalvokite, ar jums reikia strategijos ir

kaip ją panaudotumėte savo kaimo bendruomenės ir vietovės vystymui.

Sumanaus kaimo strategijos kūrimas ir įgyvendinimas negali būti traktuojamas kaip vieno asmens ir (arba)

Pagrindinė strategijos kūrimo pridėtinė vertė mums buvo taškų sujungimas tarp esamų projektų ir naujų idėjų bei jų apibendrinimas nuoseklioje strategijoje, padedančioje nustatyti prioritetus ir kreiptis dėl išorės finansavimo.

SR21 kaimo atstovas, apklausos respondentas

CITATA

nulauš strategijos bures“, ji greitai žlugs ir nebus jokio įsipareigojimo ir įsitraukimo ją vykdyti. Tokios strategijos (arba projektų pasiūlymai) gali pritraukti

Sumanaus kaimo strategijos kūrimas buvo reikalavimas projekto „Smart Rural 21“ atrinktiems kaimams. Apskritai dauguma kaimų (10 iš 12, kurie atsakė į apklausą) įvardijo **strategijos kūrimo procesą kaip (labai) naudingą.**

Tačiau **daugeliui šis procesas taip pat buvo (labai) sudėtingas.** Tam tikrą nusivylimą sukelia ir tai, kad dažniausiai sumanių kaimų strategijoms nėra skiriamas tiesioginis finansavimas (t. y. gali atrodyti, kad toks procesas nėra naudingas).

Nors kaime yra keli pagrindiniai veikėjai, nėra nė vieno, kuris galėtų suburti vietos bendruomenės atstovų.

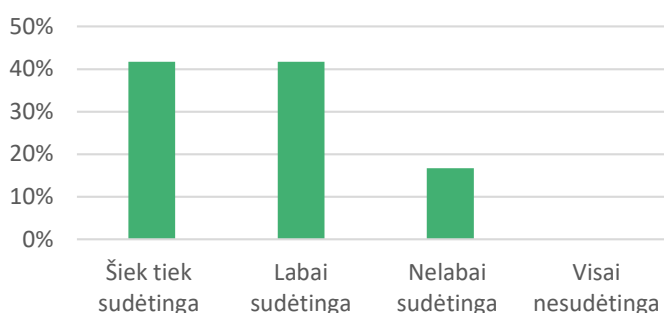
„Smart Rural 21“ stebėjimo išvada

CITATA

finansavimą per trumpą ar vidutinį laikotarpį, tačiau, neturint tikro įsipareigojimo ir žinių, šie metodai bus nepakankami, kad padėtų kaimo bendruomenei išgyventi. **Taigi nepradėkite Sumanių kaimų procesų vien dėl finansavimo – darykite tai dėl įsitikinimo ir vietos įsipareigojimų.**

Sumanaus kaimo strategijų formatas gali skirtis, nors yra keletas pagrindinių elementų, kuriuos rekomenduojama įtraukti (žr. toliau). Iš tiesų daugeliui valstybių narių reikės paprasto formato, pvz., supaprastintos koncepcijos ar plano, siekiant neproporcingai neapkrauti kaimų.

Kiek sudėtingas jums atrodė sumanaus kaimo strategijos kūrimo procesas? (12 respondentų)

PATARIMAI. KODĖL REIKIA KURTI SUMANAUS KAIMO STRATEGIJĄ?

- ✓ Strategijos **paprastai yra naudinga priemonė**, galinti padėti bendruomenei įtvirtinti savo viziją, planus ir ateities veiksmus.
- ✓ Sumanaus kaimo strategijos kūrimas **taip pat gali pareikalauti daug išteklių**, gali prireikti tam tikrų techninių / specialių žinių (pvz., vietovės sisteminių pokyčių valdymo logikos kūrimo, sprendimų nustatymo, suinteresuotųjų šalių įtraukimo ir kt.).
- ✓ Kadangi **sumanių kaimų strategijos dažnai nėra tiesiogiai susijusios su finansine parama (kol kas)**, kaimo bendruomenės turi gerai apgalvoti, ar jos nori rengti strategiją, kokiu formatu ir kokiam tikslui – pastangos turi būti proporcingos galimai naudai, ne tik finansinei, bet ir žmogiškųjų pajėgumų vystymuisi, pvz., siekiant bendros vizijos.
- ✓ Taip pat reikia atsižvelgti į kitus aspektus, pavyzdžiui, kaip strategija bus atnaujinta, kas bus atsakingas už pažangos valdymą ir stebėjimą (kitai strategija gali lengvai pasenti).
- ✓ Kadangi politinės intervencijos, remiančios **Sumanius kaimus, vis dar vystomos**, kaimo bendruomenės gali panagrinėti, kaip konkrečios politikos kryptys, programos, kvietimai palaiko sumanaus kaimo strategijas ir veiksmus atitinkamose valstybėse narėse ir regionuose.

2.2 KOKIOS TURĖTŲ BŪTI PAGRINDINĖS SUMANAUS KAIMO STRATEGIJOS SUDEDAMOSIOS DALYS?

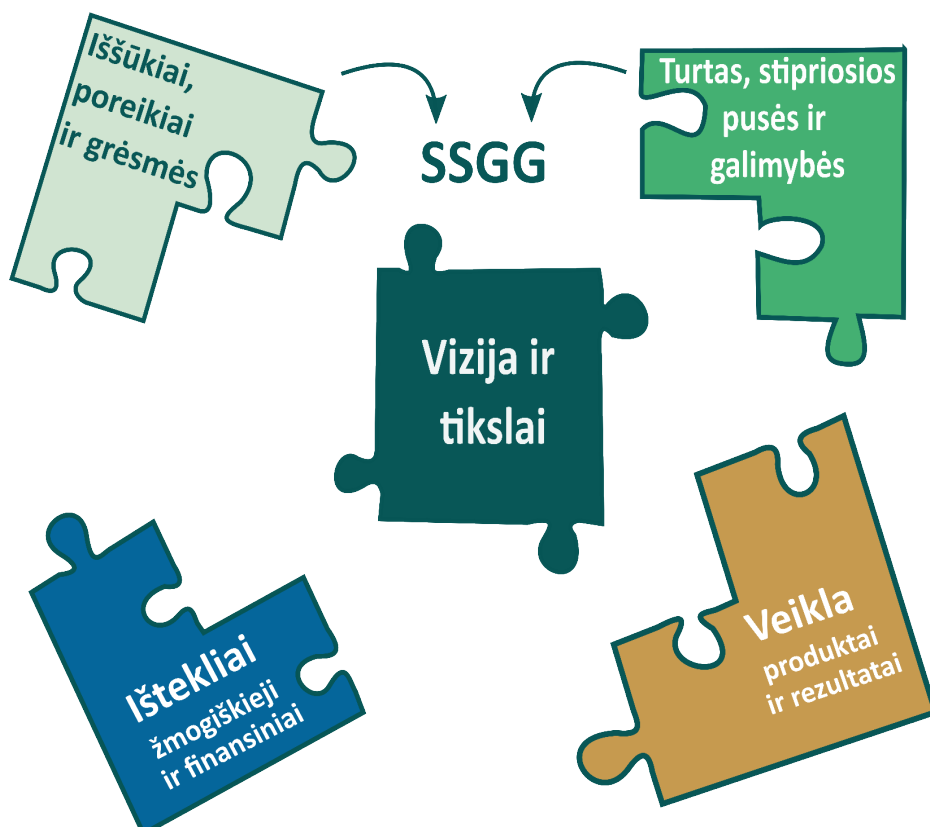
Tikimasi, kad sumanaus kaimo strategijos įtrauks klasikines vietos plėtros strategijos elementus bei **unikalią, perspektyvinę, novatorišką veiklą**. Kaip jau minėta, inovacijas dažniausiai skatina konkretus iššūkis ir poreikis. Siekdamos spręsti šiuos iššūkius, kaimo bendruomenės turi remtis savo turimu turtu ir galimybėmis. Šių aspektų supratimas gali padėti apibrėžti kaimo strategijos viziją (o vėliau – tikslus). Paprasčiau tariant, bendruomenė turi pagalvoti, kur ji nori būti po 5–10 metų. Apibrėžus **viziją ir tikslus** (remiantis iššūkiais ir galimybėmis), strategijoje reikia

išdėstyti, kokių **veiksmų** galima imtis norint juos pasiekti ir kokių išteklių (finansinių ir žmogiškųjų) prireiktų **u m a t y t i e m s v e i k s m a m s įgyvendinti**.

Vengiame žodžio „strategija“, nes jis labai dažnai sukelia neigiamų asociacijų, tarsi tai kažkas didžiulio ir labai sudėtingo. Štai kodėl nusprendėme vartoti kitą terminą: **konceptija**.

Joanna Gierulska, Lenkijos Žemės ūkio ministerija, 1-asis regioninis seminaras

CITATA

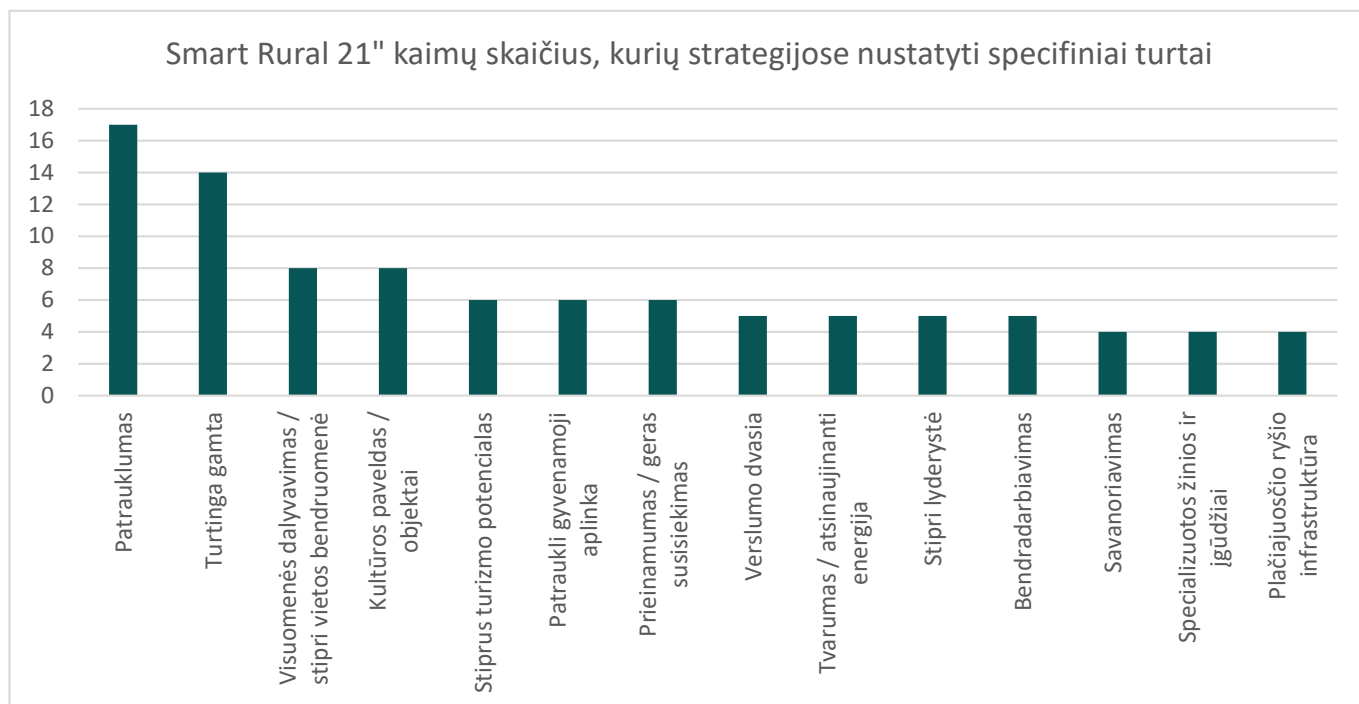

Kiekvienoje iš „Smart Rural 21“ projekte atrinktų 21 kaimų sukurtų sumanių kaimų strategijų nustatyti **poreikiai/iššūkiai** (silpnybės) ir **galimybės / stiprybės**. Jos suskirstytos pagal raktinius žodžius. Toliau esančioje diagramoje parodyti iššūkiai, kuriuos nustatė daugiau nei keturi atrinkti kaimai. Dažniausi iššūkiai pasirinktuose kaimuose yra susiję su:

- depopuliacija, jaunimo emigracija;
- paslaugų, t. y. patalpų, transporto, švietimo, būsto ir sveikatos, trūkumu.

Kaimai savo sumanių kaimų strategijose nustatė ir **pagrindinį turta**. Jis taip pat buvo suskirstytas pagal raktinius žodžius, o toliau esančioje diagramoje parodytos kategorijos, kurias nurodė daugiau nei keturi kaimai. Patrauklumas ir turtinga gamta laikomi svarbiausiu turta, o po jų seka stipri bendruomenė, kultūros paveldas ir turizmas.

2.3 KAIP GALIMA FINANSUOTI SUMANAUS KAIMO STRATEGIJĄ?

„Milijono dolerių, ar verčiau sakyti milijono eurų klausimas“, kurį užduoda dauguma kaimo bendruomenių.

Vienas iš pagrindinių iššūkių yra tai, kad šiuo metu nėra garantijų, jog kaimai, kurie kuria sumanių kaimų strategijas, turės daugiau galimybių gauti naudos iš įvairių rūšių finansavimo. Todėl tikslios detalės, t. y. per kokius kvietimus teikti pasiūlymus projektams

Bendrosios žemės ūkio politikos reglamente Sumanūs kaimai nurodomi kaip pagrindinė priemonė „sustiprinti kaimo vietovių socialinei ir ekonominei struktūrai“ ir „modernizuoti žemės ūkį ir kaimo vietas skatinant ir dalijantis žiniomis, inovacijomis ir skaitmeninimu“. BŽŪP taip pat skatina – ir tikimasi, kad palaikys – sumanių kaimų bendradarbiavimą **(BŽŪP reglamento 32, 78 ir 82 konstatuojamosios dalys ir 77 straipsnis)**.

numatytų sumanių veiksmų įgyvendinimo. Tačiau kitos BŽŪP priemonės ir (arba) intervencijos taip pat gali padėti sumaniems kaimams, kaip ir kitos politikos bei programos Pastarosios apima Interreg ir

Vykdam projektą „Smart Rural 21“ surinkta informacija apie tai, kas vyksta kiekvienoje valstybėje narėje, atsižvelgiant į Sumanių kaimų politikos palaikymo sistemas. Galite patikrinti, kas vyksta jūsų šalyje [„Smart Rural 21“ šalies puslapyje](#), kuriame tiksliai nurodyti atitinkami finansavimo šaltiniai ir organizacijos, dirbančios su Sumanių kaimų koncepcija (kiek jos žinomos). Projekte „Smart Rural 21“ taip pat plėtojami sėkmingi politikos pavyzdžiai: tokiu būdu siekiama paskatinti politikos formuotojus imtis veiksmų. Šalių puslapiuose taip

kitas programas, finansuojamas pagal ERPF⁵ – vietos teritorinei plėtrai, infrastruktūrai; ESF⁶ – socialiniai įtraukčiai, socialinių inovacijų intervencijai kaimo vietovėse ir kt.; EJRŽAF⁷ – žuvininkystės VVG ir kt.).

ES yra įsipareigojusi sukurti Sumanius kaimus ir nuolat reiškia šią nuomonę, taip pat ragina ir prašo valstybių narių imtis veiksmų. Iš tikrųjų susidomėjimas Sumaniais kaimais auga. Esame įdomiame eksperimentavimo ir bandomajame etape ir yra vilties, kad tie, kurie aktyviai dalyvauja kuriant Sumanius kaimus, taip pat gali būti pirmieji, kurie galės stoti į eilę dėl pelnyto finansavimo.

Yra keletas valstybių narių, kurios iš tiesų nelaukia ir pačios imasi iniciatyvos bei pradeda eksperimentuoti su tikslingomis paramos sistemomis nacionaliniame kontekste.

Tuo pačiu metu ES didžiąja dalimi perdavė „galias“ kurti programas ir finansuoti, suteikdama daugiau lankstumo, valstybėms narėms, o ES valstybėms narėms nenustatė griežtų reikalavimų, kaip sukurti palaikančią Sumanių kaimų politikos sistemą. Tačiau Europos Komisija, bendradarbiaudama su Europos Parlamentu, finansuoja keletą techninės pagalbos projektų, skirtų mainams ir planavimo procesui remti, visų pirma bandomąjį projektą dėl Sumanių ek-socialinių kaimų ir [1-ąjį \(„Smart Rural 21“\)](#) bei [2-ąjį \(„Smart Rural 27“\)](#) parengiamuosius veiksmus dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje.

pat pateikiama informacija bendruomenėms apie turimus finansavimo šaltinius savo šalyse.

Projektas „Smart Rural 27“ ir toliau atnaujins informaciją apie Sumanius kaimus kiekvienoje valstybėje narėje. Informacija apie Sumanių kaimų politikos paramą dalijamasi per [projekto „Smart Rural 27“ valstybių narių informacines suvestines](#), bus organizuojamos darbo grupės, siekiant užtikrinti geresnę politikos ir programų planavimą suburiant atitinkamas suinteresuotąsias šalis.

5 Europos regioninės plėtros fondas
6 Europos socialinis fondas
7 Europos jūrų, žuvininkystės ir akvakultūros fondas

DAUGIAU INFORMACIJOS: SUMANUS KAIMO STRATEGIJOS KŪRIMAS IR PALAIKYMAS

[Sumanaus kaimo strategijos šablonas](#), „Smart Rural 21“ (E40): strategijos šablonas, naudojimo aprašas ir mokomoji vaizdo medžiaga, kurią „Smart Rural 21“ kaimai naudojo kurdami savo strategijas.

[Sumanaus kaimo strategijos](#), „Smart Rural 21“: projekto „Smart Rural 21“ kaimuose parengtų strategijų rinkinys.

[„Kas vyksta mano šalyje“ – „Smart Rural 21“ psl.](#): aprašas, kaip įvairios politikos (Bendrosios žemės ūkio politikos ir kitos) bei organizacijos šiuo metu palaiko sumanių kaimų iniciatyvas kiekvienoje ES valstybėje narėje

[„Smart Rural 21“ planas](#): praktiniai strategijos rengimo įrankiai.

[Sumanių kaimų politika](#): informacija apie įvairias politikos sistemas ir priemones Europos ir šalies / regioniniu lygiu.

[Sumanių kaimų finansavimas per sutelktinį finansavimą](#), pristatymas [2-ojoje Sumanių kaimų akademijoje](#) vykdamas projektą „Smart Rural 21“.

3. KAIP ĮGYVENDINTI STRATEGIJĄ IR KURTI SUMANIUS SPRENDIMUS?

Šiame skyriuje pateikiamos gairės, kaip įgyvendinti strategiją planuojant ir įsisaugojant sumanius sprendimus. Atitinkami „Smart Rural 21“ veiksmų plano veiksmai taip pat gali pateikti daugiau gairių šiam

procesui, įskaitant: 1) [veiksmų planavimą](#); 2) [sprendimų paiešką](#); 3) [veiksmų generavimą](#); 4) [finansavimą](#); 5) [stebėjimą](#).

3.1 KAS YRA SUMANUS SPRENDIMAS?

Sumanūs sprendimai – tai **novatoriška ir įkvepianti veikla (projektai / iniciatyvos), kurią vykdant galima pasiekti sumanaus kaimo strategijos tikslus**. „Sumanumo“ ir „inovacijų“ reikšmės jau buvo pateiktos pirmiau (žr. 1.2 skyrių).

Tikimasi, kad suplanuoti ir realūs sumanaus kaimo strategijų veiksmai yra kūrybiški, dažnai net ir nestandartiniai, prisidės sprendžiant XXI amžiaus iššūkius ir galimybes. Yra du svarbūs iššūkių galimybės, kuriems Europos Komisijos strateginiuose tiksluose, taigi ir Sumanių kaimų projekte, skiriamas ypatingas dėmesys:

- **Susiejamumas (angl. Connectivity) ir skaitmeninių technologijų naudojimas** (siejamas su ES prioritetu „Prie skaitmeninio amžiaus prisitaikusi Europa“);
- **Prisitaikymas prie klimato kaitos** (siejamas su ES prioritetu „Europos žaliasis kursas“).

Šios pagrindinės sritys taip pat yra svarbios [ES ilgalaikei kaimo vietovių vizijai](#) (susietos (integruotos) ir atsparios kaimo vietovės) kartu su „stipresnėmis“ ir „labiau klestinčiomis“ kaimo vietovėmis.

Kaip minėta aukščiau, inovacijos ir sumanumas priklauso nuo konteksto ir labai priklauso nuo vietos bendruomenės išsivystymo lygio. Tačiau projektas „Smart Rural 21“ siekė įkvėpti visas kaimo bendruomenes per sumanių valdymo sprendimų duomenų bazę, apimančią daugybę teminių sričių ir išryškinančią novatoriškiausius vietos bendruomenės lygmeniu įgyvendinamų iniciatyvų aspektus. Šiuos sprendimus galima perkelti ir į kitas kaimo bendruomenes. Be to, kiekviename pasirinktame „Smart Rural 21“ kaime palaikomų sumanių sprendimų

Europos Komisija pradėjo [ilgalaike ES kaimo vietovių viziją](#) 2021 m., kurioje apibrėžiamos keturios pagrindinės teminės intervencijos sritys, vadinamos stipresnėmis, sujungtomis, atspariomis, klestinčiomis. Šios sritys apima pagrindines prioritetines sritys, kuriose Pažangieji kaimai taip pat gali veikti.

rezultatai taip pat yra prieinami internete visiems, norintiems atrasti sumanius kaimo sprendimus, taip pat jų įgyvendinimo veiksmus ir procesus.

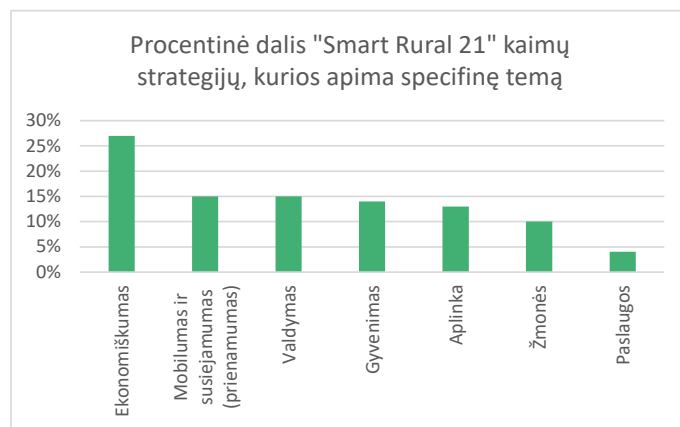
3.2 KAIP RASTI GERUS SUMANIUS SPRENDIMUS?

Sumanūs kaimai gali apimti daugybę sričių ir temų. Geri sprendimai turi būti pritaikyti konkrečiam kiekvienos kaimo bendruomenės kontekstui ir gali apimti daugybę temų. Toliau esančioje diagramoje pateikiamos pagrindinės teminės sritys, kurias nurodė pasirinktų „Smart Rural 21“ kaimų lyderiai.

Kaimuose diegiant įvairiausių sumanius sprendimus, taip pat nustatyta bendrų bruožų ir „karštų temų“, susijusių su „Smart Rural 21“ pasirinktų kaimų sumaniais veiksmais.

Ar kuri nors iš šių temų aktuali jūsų kaimui? Kodėl nepatyrinėjus „Smart Rural 21“ dalyvaujančių kaimų internetinių puslapių (įskaitant vaizdo įrašus ir pristatymus) ir nesusisiekus tiesiogiai su kaimo bendruomene?

Nuotrauka pagal: Dominik Lange

Senėjantis kaimas ir (e.) priežiūra; Ar atsakymas slypi skaitmeninime?

Rūpinimasis senyvo amžiaus žmonėmis yra dažnas iššūkis, ypač kalbant apie skaitmeninių technologijų naudojimą e. priežiūros siūlomoms sumaniems sprendimams. Kyla klausimų, ar verta investuoti į skaitmenines technologijas ir kokias investicijas bei žmogiškuosius pajėgumus reikia plėtoti, kad paslaugos būtų veiksmingos ir tvarios. Tai pagrindinė tema [Dingle \(IE\)](#), [Penela-Cumeeira \(PT\)](#), [Sollstedt \(DE\)](#) kaimuose

Nuotrauka pagal: Arno Senoner

Jaunimas: kaip įtraukti?

Jaunimo, ypač paauglių, įtraukimas į vietinę veiklą tapo iššūkiu daugeliui kaimo bendruomenių, įskaitant tinkamų bendravimo veiklų ir įgūdžių bei kompetencijų tobulinimo paieškas. Tai pagrindinė tema [Mukarov \(CZ\)](#), [Alsunga \(LV\)](#), [Anso \(Ispanija\)](#) kaimuose.

Nuotrauka pagal: Myriam Jessier

Skaitmeninės technologijos: kaip panaudoti jas vietos paslaugoms tobulinti?

Duomenų ir informacijos valdymo įrankiai, platformos ir programėlės dažniausiai kuriami siekiant geriau aptarnauti kaimo bendruomenėje gyvenančius žmones, taip pat lankytojus, gerinti paslaugų prieinamumą ir pasiekiamumą (įskaitant turizmą) ir apjungti vietos gyventojus (socialinės inovacijos). Tai pagrindinė tema [Torup \(DK\)](#), [Profondeville \(BE-Valonija\)](#), [Penela-Ferraria De São João \(PT\)](#), [Kitera \(EL\)](#), [Alsunga \(LV\)](#) kaimuose.

Nuotrauka pagal: Vidar Nordli-Mathisen

Senų pastatų rekonstrukcija: kam panaudoti ir kaip padaryti tvariais?

Senas mokyklos pastatas vietiniam ūkiui ir įmonėms
 Senas malūnas – vietinis verslo ir bendruomenės centras (bendrystės erdvė)
 Seni rūšiai turistų apgyvendinimui
 Eko pastatas, kuris taps vietiniu žemės ūkio centru ir bendruomeninės veiklos erdve

Nuotrauka pagal: Canva

Kraštovaizdžio planavimas ir senų pastatų rekonstravimas: kaip išsaugoti architektūros, kultūros ir aplinkos paveldą?

(Senų) pastatų (re)konstravimas ir kraštovaizdžio planavimas buvo pagrindinė tema keliuose „Smart Rural 21“ atrinktuose kaimuose. Pagrindiniai tikslai: 1) panaudoti senus pastatus arba turimus sklypus vietos bendruomenės labui; 2) rasti tvarius (ekologiškus) sprendimus, pritaikytus vietos aplinkos sąlygoms; 3) plėtoti finansiškai tvarią verslo veiklą. Tai pagrindinė tema [Anso \(Ispanija\)](#), [Sentviska Gora Plateau \(SI\)](#), [Tomaszyn \(PL\)](#), [Uppony \(HU\)](#), [Raudanmaa \(FI\)](#), [Virtsu \(EE\)](#) kaimuose.

Nuotrauka pagal: Canva

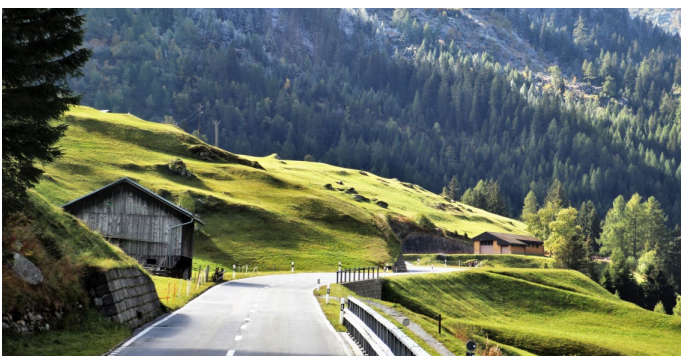
Tvarus / atsinaujinantis žemės ūkis: kaip išsaugoti aplinką taikant naujus ūkininkavimo metodus ir technologijas?

Naujos technologijos (įskaitant sumanų žemės ūkį) ir metodai kuriant atsparesnę bendruomenę ir aplinką (įskaitant atkuriamąjį žemės ūkį) yra viena iš pagrindinių sumanių kaimų temų, atitinkančių ES žaliojo kurso tikslus. Pagrindinė tema: [Tomaszyn \(PL\)](#), [Kythera \(EL\)](#), [Babina Greda \(HR\)](#) kaimuose.

Nuotrauka pagal: Canva

Nuotrauka pagal: Canva

Šios temos yra visiškai suderintos su keturiomis siūlomomis ilgalaikės kaimo vizijos veiklos sritimis:

- 1. Stipresnės kaimo vietovės:** pagyvenusių žmonių priežiūros pavyzdžiai, jaunų žmonių įtraukimas ir duomenų bei duomenų platformų naudojimas vietos paslaugoms tobulinti (dauguma [“Smart Rural 21” kaimų](#));
- 2. Atsparios kaimo vietovės:** tvaraus kraštovaizdžio planavimas ir (re)konstrukcijos, atkuriamasis žemės ūkis, atsinaujinančios energetikos bendrija ([Stanz](#), AT; [Tomaszyn](#), PL; [Penela](#), PT; [Kythera](#), EL);
- 3. Apjungtos (integruotos) kaimo vietovės:** išmanusis judumas ir skaitmeninimas (pvz., [Profondeville](#), BE-Wallonia ir plačiaujustis ryšys [Raudanmaa](#), FI).
- 4. Klestinčios kaimo vietovės:** kaimo verslas, kuris buvo visa apimanti tema, įskaitant tvarų žemės ūkio verslą ([Tomaszyn](#), PL; [Kythera](#), EL; [Babina Greda](#), HR kaimuose), turizmą (pvz., [Kythera](#), EL kaime) ir kaimo verslus (pvz., [Torup](#), DK ir [Raudanmaa](#), FI kaimuose).

Norinrastitinkamą novatorišką sprendimą konkrečiam iššūkiui išspręsti arba naujai galimybei įgyvendinti, gali prireikti daug tyrinėjimų ir eksperimentų. Yra keli būdai, kaip rasti sprendimus:

- Beveik neabejotinai reikalinga **specialisto patirtis**. Nors vietos bendruomenė dažnai yra pagrindinis inovacijų šaltinis, atitinkamos patirties ne visada galima rasti vietoje. „Smart Rural 21“ patirtis parodė, kad norint įgyvendinti idėjas, kaimams dažnai reikėdavo pasitelkti specialistus iš išorės. Išorės

Atsinaujinanti energija ir vietinės energijos bendruomenės: kaip pasiekti energetinę nepriklausomybę?

Atsinaujinanti energija, ypatingą dėmesį skiriant vietos energetikos bendrijoms. Stanz (AT) atveju šis metodas taip pat derinamas su vietine ekonomika / vietine valiuta ir žetonų sistema bei blokų grandinės technologija (ang. blockchain technology). Pagrindinė tema: [Stanz im Mürztal \(AT\) kaime](#).

Sumanūs mobilumo sprendimai: kaip užtikrinti susisiekimą atokiose kaimo vietovėse?

Sumanūs judumo sprendimai atokiose ir kalnuotose kaimo vietovėse, įskaitant elektroninius automobilius ir dalijimąsi automobiliais, gali ypač padėti izoliuotoms ir (arba) atokiai gyvenančioms bendruomenėms. Pagrindinė tema: [Ostana \(IT\) kaime](#).

„Smart Rural 21“ kaimai randa reikalingos patirties pasitelkę specializuotus kaimo konsultantus, vietines specializuotas organizacijas (pvz., vietos universitetus, NVO ir kt.), vietos valdybas ar specializuotas įstaigas, kaimo bendruomenės narius specialistus ir išorės ekspertus.

ekspertų patirtis taip pat gali „**atverti akis**“, todėl kaimo bendruomenėms rekomenduojama apsvarstyti sprendimus, apie kuriuos anksčiau jos net negalvojo. Šiame kontekste gali būti naudinga sukurti **viešojo ir privataus sektorių, mokslininkų ir tyrėjų bei pilietinės visuomenės partnerystę** (dažnai vadinamą „keturgubos spiralės“ modeliu – ir jau sėkmingai taikomą kai kuriose kaimo vietovėse⁸). Pavyzdžiui, [Babina Greda](#) (HR) ir [Kythera](#) (EL) glaudžiai bendradarbiauja su universitetais, kad suteiktų vietos ūkininkams praktinių žinių apie modernias ir tvarias gamybos technologijas (įskaitant tikslų žemės ūkį). [Profondeville](#) (BE-Wallonia) siekia suteikti vietos valdžios institucijų darbuotojams reikiamų įgūdžių identifikuoti ir naudoti vietinius (didelius) duomenis pasitelkiant specialistus.

Venkite eiti išbandytu keliu, t. y. stenkitės rasti nestandartinius sprendimus, būkite atviri ir ieškokite naujų idėjų.

- **Sumanų sprendimų duomenų bazė** gali pasitarnauti ieškant įkvėpimo ir idėjų apie kitus

kaimus. Yra daug įvairių duomenų bazių, pavyzdžiui, Europos kaimo plėtros tinklo projektų duomenų bazė (įskaitant pavyzdžius, surinktus per [EKPT teminį darbą „Sumanūs kaimai“](#)), arba EIP (Europos inovacijų partnerystės) AGRI [veiklos grupių projektų duomenų](#)

[bazė](#). Projekto „Smart Rural 21“ metu sukurta [duomenų bazė](#), kurioje pateikiama išsami ir praktiška informacija apie įkvepiančius sprendimus, kurie buvo įgyvendinti kaimo bendruomenės kontekste. Duomenų bazėje galima ieškoti pagal teminius raktažodžius.

Smart solutions list :

Countries

Please select
▼

Free text search

Which thematic area?

People

- Education (schools, children, youth) (4)
- Engaging youth (2)
- Improving eSkills (2)
- Improving other skills (2)
- Social inclusion of disadvantaged groups (5)
- Supporting elderly people (4)
- Volunteering (1)
- Work-life balance (1)

Economy

- Entrepreneurship/ business support (3)
- Farming and agri-food business (7)
- Inward investment & FDI (1)
- Research, innovation & knowledge development (1)
- Social enterprise (2)
- Supporting job seekers (1)
- Tourism/ recreation (4)

Living

- (e)health/ healthcare services (1)
- Arts & music (2)
- Community space (3)
- Culture & heritage (1)
- Housing (3)
- Liveable & Tidy Towns (2)
- Sports, hobbies & interests (1)
- Support to newcomers (2)

Environment

- Bioeconomy (3)
- Circular economy / waste management (5)
- Habitats and biodiversity (2)
- Land management (2)
- Low carbon economy (6)
- Renewable energy & energy efficiency (5)
- Resource efficiency (1)
- Soil (2)
- Water (2)

Connectivity & mobility

- Broadband connection & infrastructure (2)
- Cycling / walking routes (1)
- Improving transport connectivity (2)
- Use of digitisation & new technologies (4)

Governance

- Community capacity-building (3)
- Cooperation (including with other villages) (8)
- Improving urban-rural linkages (5)
- Public engagement in decision-making (4)
- Public-private partnership (5)

Order by : Last modified Date Initial investment Post date

Descending

▼

Reset search

Submit

Results found : 50

Citizen Bus Scheme

A non-commercial on-demand shuttle service for rural communities.

Implemented in : Amt Röbel-Müritz

Country : Germany

Initial investment : 82,000 €

Aukščiau pateikta „Smart Rural 21“ sumanių sprendimų duomenų bazės puslapio ekrano kopija.

• **Lygiaverčiai tarpusavio mainai (angl. Peer-to-peer exchange) tarp** kaimų, internetu ir asmeniškai dažniausiai duoda daugiausia naudos kaimo bendruomenėms. Yra daug būdų susisiekti su kitais kaimais. Galite užmegzti tiesioginius ryšius su kaimais, kuriuos radote per duomenų bazes ir kitais būdais. Projektas „Smart Rural 21“ iš esmės paskatino keitimąsi tarp kaimų [sumanaus kaimo rytinės kavos sesijas](#), kurių metu vienas iš kaimų pristatė novatoriškus metodus, o kiti galėjo neformaliai (prie kavos) užduoti klausimus ir aptarti konkrečias iniciatyvas. Be to, bendros dviejų kryptų **kryžminės sąveikos** leido kaimams aplankyti vieniems kitus, gauti projekto paramą, kuri buvo organizuojama per „[Smart Rural](#)“ [regioninius seminarus](#) arba kaip atskiri renginiai. [Sumanaus kaimo akademija](#) daugiausia dėmesio skyrė kaimų teminiams poreikiams. Peržiūrėkite nuorodas – galbūt rasite įkvepiančių kaimo sprendimų. Atitinkami

bendruomenės tinklai taip pat gali padėti užmegzti ryšius su kitais kaimais (įskaitant į kaimą orientuotus tinklus, pvz., „[Smart Village](#)“ tinklą).

Deja, kalbų mokėjimo trūkumas vis dar yra problema, jei bendruomenė planuoja užmegzti ryšius su kitomis bendruomenėmis tarptautiniu lygiu. Labai svarbu, kad kas nors jūsų bendruomenėje kalbėtų angliškai, jei norėtumėte bendrauti su kitomis bendruomenėmis Europoje ir už jos ribų.

Kai kurios kaimo bendruomenės, pasisėmusios įkvėpimo iš keitimosi iniciatyvų projekte „Smart Rural 21“, pradėjo tobulinti savo kalbinius įgūdžius. Su kolegomis pradėjome mokytis anglų kalbos, nes manome, kad tai viena didžiausių mūsų silpnųjų. Mus įkvepia girdėti, kaip kiti gerai kalba angliškai.

3.3 KAIP ĮTRAUKTI VIETINIUS GYVENTOJUS Į SPRENDIMŲ PLANAVIMĄ IR ĮGYVENDINIMĄ?

Bendruomenės narių įtraukimas į strategijos rengimą ir įgyvendinimą yra svarbus ne tik todėl, kad „dalyvaujamas metodas“ yra pagrindinė Sumanių kaimų projekto sudedamoji dalis, bet ir dėl to, kad be vietos gyventojų įsitraukimo į strategijos rengimą ir **atsakomybės** už ją, strategijos įgyvendinti beveik neįmanoma.

Suinteresuotųjų šalių įtraukimas dažnai yra sudėtingas procesas, ypač didesnėse bendruomenėse ir vietovėse, kurioms būdingas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas ir (arba) kur bendruomenės žmogiškojo kapitalo pajėgumas yra labai mažas.

Nėra vieno recepto, kaip suinteresuotąsias šalis įtraukti į vietos bendruomenę, nes tai labai priklauso nuo bendruomenės narių profilio ir aktyvumo lygio, vietos lyderystės ir kitų veiksnių.

Patyrę kaimo lyderiai užsiminė, kad, siekiant motyvuoti bendruomenės narius, svarbu įsiklausyti į **bendruomenės narių idėjas, jas priimti ir skatinti**. Bendruomenės nariams pavesta atlikti **darbą** – ypač jei tai savanoriškas darbas – kuris **yra apčiuopiamas** (t. y. turi aiškią pradžią, pabaigą ir rezultatus), o tiems, kurie investuoja į bendruomeninį darbą, skiriami **(maži) apdovanojimai / pripažinimas**.

Konkrečių priemonių, kaip įtraukti bendruomenės narius, pateikiama [„Smart Rural 21“ plano įrankių rinkinyje](#).

Iš tiesų sėkmingos bendruomenės yra tos, kurios turi viziją, lyderystę ir atsivimą bent kelių įsipareigojusių žmonių kaime. Iš pradžių žmonių skaičius nebūtinai turi būti didelis. Net vienas ar du vietiniai žmonės (kai kuriais atvejais vadinami „mielių žmonėmis“ (angl. “yeast people”)) gali pradėti pokyčius, jei tai daro ne vien dėl pinigų, o iš „įsitikinimo“ ir dėl vizijos. Turi būti bent vienas ar keli žmonės, turintys bendruomeninių interesų reikiamų įgūdžių, įsipareigojimų ir gebėjimų, kurie pradės procesą. Be **lyderystės, atsakomybės ir vizijos** neįmanoma pradėti kelionės link Sumanių kaimų.

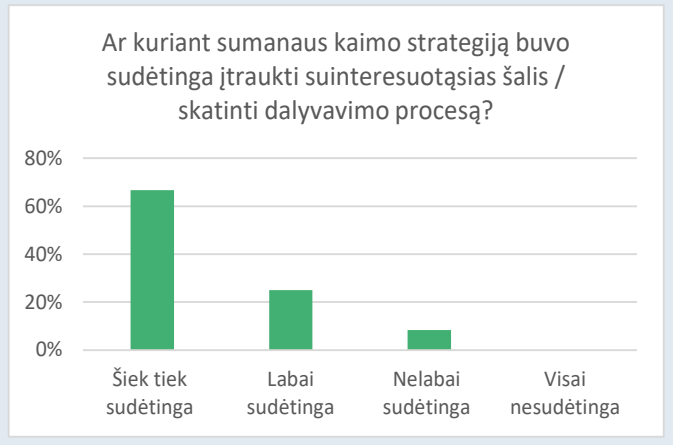
Sumanaus kaimo strategijos procesą inicijuoti ar jam vadovauti gali ne tik formali valdymo struktūra, pvz., meras ir jo komanda. Iš tiesų sumanių kaimų vystymo valdymo struktūra „Smart Rural 21“ projekte skiriasi.

Dažnai žmonės ateina į mūsų kaimą išreikšdami norą įgyvendinti projektą, o mes, žinoma, visus priimame su entuziazmu. Bet kai ateina laikas iš tikrųjų kažką daryti – viskas pasikeičia. Kartais sulaukiame 50 žmonių, kurie sako, kad nori ką nors nuveikti Ostanoje, bet iš jų vos vienas grįžta. Tada pradėdame žiūrėti, ar yra erdvės ir galimybių. Tokiu būdu kuriame daug veiklų.

Enrica Alberti, Ostana kaimas, „Smart Café“

Daugumai „Smart Rural“ 21 kaimų suinteresuotųjų šalių įtraukimo procesas rengiant strategiją buvo „šiek tiek sudėtingas“ (duomenys pagrįsti 12 respondentų apklausa).

Tai, kad nėra oficialios institucinės ar finansavimo sistemos, tačiau yra tvirtas Europos lygmens ir kai kurių valstybių narių įsipareigojimas teikti paramą sumaniems kaimams iš kelių finansavimo šaltinių, suteikia vilčių kaimo bendruomenėms. Kaimo plėtros kontekste novatoriški vietos sprendimai atsižvelgiant į teritorinę perspektyvą iki šiol, beveik išimtinai, finansuojami per LEADER / BIVP. Pagrindiniu sumanių kaimų finansavimo šaltiniu tikrai išliks LEADER / BIVP. Tačiau LEADER / BIVP skiriama palyginti nedidelė kaimo plėtros lėšų dalis, todėl mums reikia daugiau finansinių išteklių ir politikos formuotojų valdyboje, kad vietos kaimo bendruomenėse būtų diegiamos inovacijos. **Sumanūs kaimai gali atverti naujas duris, tereikia toliau belstis.**

Žinoma, sunku naršyti po ES finansavimo, programų, intervencijų ir kvietimų teikti paraiškas džungles, ypač ribotus išteklius turinčiai kaimo bendruomenei. Daugelis kaimo bendruomenių nusivilia, kai jų paraiškos nebūna patvirtintos, nes paprastai tam reikia daug energijos ir išteklių, taip pat taikomi griežti administraciniai reikalavimai.

Todėl daugelis tiesiog pasiduoda manydami, kad turi svarbesnių „tikrų darbų“, ir galbūt jie teisūs. Įsitraukti į ES finansuojamus projektus ne visada lengva, o kaimo bendruomenėms

Projekte „Smart Rural 21“ kai kurioms kaimo bendruomenėms suteikta specialistų pagalba, padėjusi nustatyti ir kreiptis dėl finansavimo (pvz., [Ansó](#) Ispanijoje, [Ostana](#) Italijoje ir [Stanz im Mürztal](#) Austrijoje). Daugiau apie šių kaimų patirtį galite sužinoti apsilankę kaimo interneto svetainėje ir peržiūrėję kaimo vystymo finansavimo žemėlapi.

Jaunimo dalyvavimui reikia skirti ypatingą dėmesį, reikia kūrybiškumo ir tinkamų aktyvistų. Daugelyje atrinktų „Smart Rural 21“ kaimų jaunimo įtraukimas buvo pagrindinė tema. [Mukarov \(CZ\)](#) kaime pagrindinis rūpestis buvo, kaip įtraukti jaunąją kartą į bendrą veiklą: įkurtas jaunimo klubas („Hangout4Teens“), kurį reklamavo kaime gyvenantis

universitetostudentas. [Alsunga \(LV\)](#) kaime pagrindinis dėmesys buvo skiriamas jaunimo įtraukimui ir jų skaitmeninių bei programavimo įgūdžių (virtualios realybės) gerinimui. [Ansó \(ES\)](#) kaimas gali pasiūlyti gerąją praktiką, kaip vaikai konsultavo pagyvenusius žmones apie kaimo ateitį.

PATARIMAI IR GUDRYBĖS. REIKIA NUO KAŽKO PRADĖTI

Netgi projekte „Smart Rural 21“ matėme daugiau ir mažiau sėkmingų kaimo bendruomenių atvejų, siekiant įtikinti bendruomenę imtis Sumanaus kaimo vystymo proceso. Manome, kad projektas pirmiausia skirtas ne kaimams „pademonstruoti“, o **suprasti tikrąją kaimo bendruomenės dinamiką ir nuspręsti, kas veikia, o kas ne**. Šiame kontekste sveikintinos ir nesėkmės. Neleiskite savęs suklaidinti („ne viskas, kas blizga, yra auksas“) ir ieškokite tikrosios vertės.

Taip pat visada reikia atsižvelgti į bendruomenės pajėgumus. Projekte dirbome su įkvepiančiomis bendruomenėmis, kurioms vadovavo vienas arba

labai maža grupelė atsidavusių žmonių labai atsiliekančiose srityse, kuriose iš esmės nėra jokios bendruomenės. Jei turite idėjų ir viziją – nebijokite, **juk reikia nuo kažko pradėti**.

„Nesėkmė“ nėra tai, kad procesą inicijuoja vienas ar keli žmonės – nesėkmė yra realaus įsipareigojimo ir vizijos nebuvimas iš procesui vadovujančio (-ių) ar daugiau dominuojančio (-ių) asmens (-ų), kai asmeninis interesas nustelbia kaimo bendruomenės ir vietovės idėjas bei viziją.

gali prireikti specialistų pagalbos ir patarimo, kad būtų galima nustatyti tinkamus kvietimus, teikti paraiškas dėl finansavimo ir laikytis (administracinių) reikalavimų. Sunku pasakyti, ar investicija bus verta, bet verta pabandyti, nes yra daug svarbių finansavimo galimybių. Kaip ir kiti dalykai, tinkamos paraiškos paruošimas taip pat yra įgūdis, kurio galima išmokti su tam tikra pagalba – ypač jei turite tinkamų idėjų ir turite reikiamą motyvaciją.

Be viešojo finansavimo, kaimo bendruomenės dažnai turi „paimti vadžias į savo rankas“, ypač pačios iniciatyviausios, ir dažnai apsvarstyti alternatyvaus finansavimo galimybes. Be kita ko, galima pabandyti privatų finansavimą – tvaraus verslo modelius, NVO / fondus, sutelktinį finansavimą, taip pat ES finansines priemones.

[Antroji sumanaus kaimo akademija](#) (antroji diena) ypač daug dėmesio skyrė kaimo bendruomenių prieigai prie įvairių finansinių šaltinių – ypač planuojant sutelktinio finansavimo schemas.

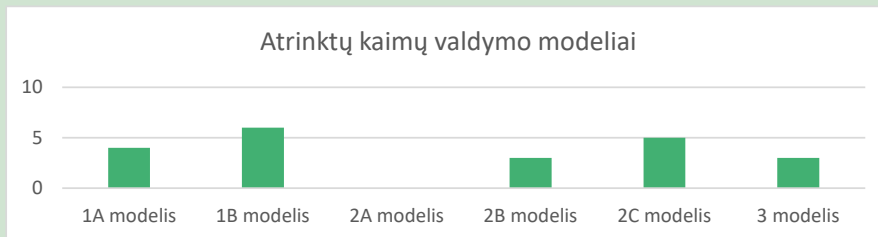
Projekte „Smart Rural 21“ buvo nustatyti šeši valdymo modeliai, analizuojantys „Smart Village“ vystymo procesą dalyvaujančiose kaimo bendruomenėse. Kiekvienas modelis turi savo „privalumus ir trūkumus“. Šeši modeliai yra šie:

- 1A modelis: santykinai dominuojanti išrinkto mero / mero pavaduotojo ir jo komandos padėtis
- 1B modelis: išrinkti merai / mero pavaduotojai ir stiprus bendruomenės įsitraukimas
- 2A modelis: stiprus (-ūs) (neiškirtas (-i)) vietos lyderis (-iai) / pirmaujantis (-ys) asmuo (-enys), užimantis (-ys) dominuojančią padėtį

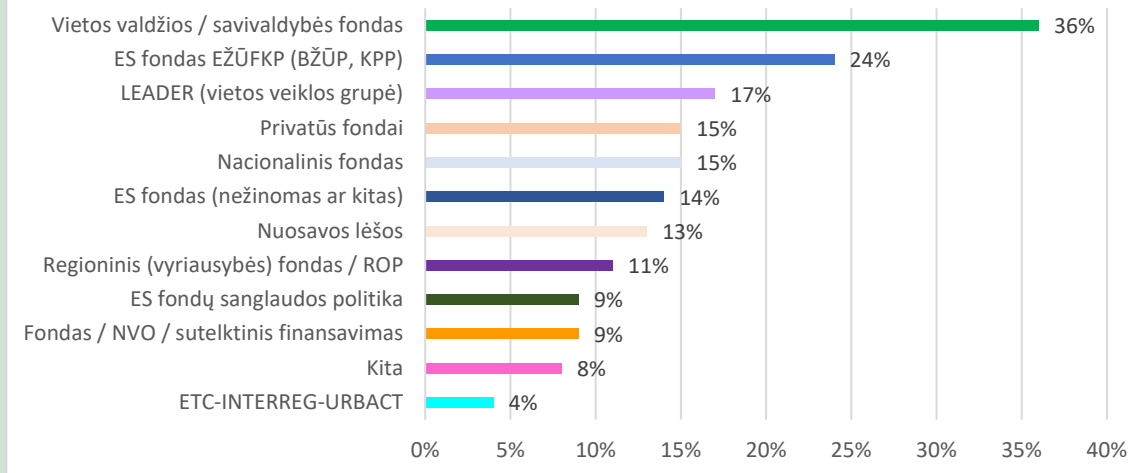
- 2B modelis: stiprus (-ūs) (neiškirtas (-i)) vietos lyderis (-iai) / pirmaujantis (-ys) asmuo (-enys) ir tvirtas bendradarbiavimas su vietos bendruomene
- 2C modelis: vietinė profesionali / individuali arba specializuota organizacija, vadovaujanti procesui
- 3 modelis: savarankiškai organizuoti vietinių gyventojų vietos valdymo organai

„Smart Rural 21“ kaimai klasifikuojami pagal skirtingus modelius.

Koks modelis būdingas jūsų kaimo bendruomenei?

Vietos kaimo bendruomenių projektų finansavimo šaltiniai

Projekte „Smart Rural 27“ atlikta analizė (2021 m. rugsėjis), kuri apėmė didelę kaimo bendruomenių iniciatyvų imtį, siekiant suprasti, ar kaimo bendruomenėms yra prieinamas ES (ir kitoks) finansavimas.

Analizė parodė, kad dauguma sprendimų įgyvendinami iš vietos valdžios /savivaldybių, privačių

ar nacionalinių lėšų. Iš ES fondų vietos bendruomenės turėjo prieigą prie kaimo plėtros programų, o tarp jų – LEADER / BIVP. Tai išryškina galimus iššūkius siekiant gauti paramą iš įvairių ES fondų vietos, kaimo bendruomenių lygmeniu.

Šaltinis: Projekto „Smart Rural 27“ koordinadorės Edinos Ocsko pristatymas

PATARIMAI IR GUDRYBĖS. SUMANIŲ SPRENDIMŲ FINANSAVIMAS

- ✓ Skintis kelių įvairių viešų finansavimo kvietimų džunglėse, suprasti sąlygas ir teikti paraiškas labai sudėtinga. Svetainėje Smart Rural 21 pateikta informacija apie politiką gali būti geras atspirties taškas nustatant galimus finansavimo šaltinius. Turite pagalvoti, ar norėtumėte eiti šiuo keliu, ir jei taip, **jums gali prireikti specialisto patarimo, kaip tai padaryti.**
- ✓ Viešasis finansavimas ir kvietimai nebūtinai yra vienintelis būdas gauti finansavimą, **galima galvoti apie kitas alternatyvas**, ypač tvaraus verslo modelius ir sutelktinį finansavimą.
- ✓ **Sėkmingiausios / „sumaniausios“ kaimo bendruomenės nebūtinai yra tos, kurios sėkmingiausiai pritraukia finansinius išteklius.** Kai kurios bendruomenės lavina gebėjimus rengti sėkmingai finansuojamas paraiškas, tačiau jose taip pat kyla pavojus veiklą pernelyg grįsti finansavimo galimybėmis, o ne apgalvota strategija.
- ✓ Kaimo bendruomenės gali proaktyviai veikti nustatant savo tikslams tinkamiausius išteklius (o ne vadovautis tuo, kas prieinama). **Geras atspirties taškas yra galvoti apie vietos ir aukštesnio lygio tikslų sinergiją** (pvz., nustatytą LEADER vietos plėtros strategijose arba regioninėse programose ir politikoje).
- ✓ Be nacionalinių finansavimo programų, taip pat yra tarpvalstybinių / tarptautinių projektų galimybių, įskaitant LEADER tarptautinį bendradarbiavimą, „Interreg“, programą „Europa piliečiams“, „Erasmus+“ ir programą „Europos horizontas“.
- ✓ Be „Smart Rural 21“, kitos Europos iniciatyvos taip pat palaiko kaimus ir padeda kurti sumanių kaimų strategijas, iniciatyvas kuriant palankesnę aplinką. Be kita ko, suinteresuotosioms šalims gali praversti sekti [projekto „Smart Rural 27“](#) vystymąsi.

DAUGIAU INFORMACIJOS: PAŽANGŪS SPRENDIMAI IR FINANSAVIMAS

[„Smart Rural 21“ planas](#): praktiniai strategijos įgyvendinimo įrankiai

[„Smart Rural 21“ sumanių sprendimų duomenų bazė](#): sumanūs sprendimai ir informacija apie įgyvendinimą

[„Smart Rural 21“ kaimų profiliai ir sprendimai](#): išsami informacija apie kaimuose vykdomus sumanius veiksmus

4. BAIGIAMIEJI ŽODŽIAI

Šiame trumpame vadove bandėme su jumis pasidalyti patirtimi, sukaupta įgyvendinant projektą „Smart Rural 21“, dirbant su kaimo bendruomenėmis visoje Europoje 2020 ir 2021 m. Pranešimai ir ištekliai yra tik atspirties taškas kelionei, kurią kiekviena kaimo bendruomenė turi pradėti pati. Sunkiausias darbas tenka jums, gyvenantiems kaimo bendruomenėse, susiduriantiems su tiek daug iššūkių, bet, tikimės, turite ir daug naujų galimybių.

Sumanių kaimų koncepcija siekiama teikti palaikymą šiai kelionei. Kol kas tai dar nėra visavertė koncepcija. Kaip ir sumanūs bei novatoriški sprendimai kaimo bendruomenėse, taip ir pati Sumanių kaimų koncepcija yra eksperimentas. Ar jis bus sėkmingas, ar ne, taip pat priklauso nuo mūsų visų. Šioje kelionėje nesate vieni. Kai kurios valstybės narės aktyviai palaiko Sumanių kaimų projektą 2021–2027 m. programavimo laikotarpiu, o Europos Komisija taip pat toliau teikia paramą, įskaitant Antrąjį parengiamąjį veiksma dėl sumanių kaimo vietovių XXI amžiuje ([Projektas „Smart Rural 27“](#)). Prisijunkite prie kitų kaimų ir pasidalykite savo patirtimi.

Vienintelis būdas perduoti informaciją – per emocijas, ir tai labai svarbu. Svarbi emocijos forma yra aistra.

Fritz Pichler,
Stanz kaimo meras

